

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

5. De Nomine & definitione Periodi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Μετ' οὐδ' αὖτ' εἰτιδένειν ἢ πᾶσινα δῆκεν
ἰδέσθαι

Καὶ δὲ κέρηθ

Οὐλας ἢ κ' κόμας ὑακινθίνῳ ἀνθεῖ
ομοίαι.

Haud dissimili ratione, sine numeris quasi pannis, & centonibus hispida videtur oratio: mox eorum decore temperata, læta, florens, illustris emicat.

Tantum in periodis ad exornatiuam præsertim orationem momenti situm est, ut quadrigeæ albæ videantur, quibus Regina triumphat eloquentia. Has si omni ex parte sustuleris, Rhetoricam peditem, humilem, & abiectam facias necesse est. Neque verò cum periodon laudo, grandes illas ubique verborum circumscriptiões probari velim, cum etiam contractiores multum habeant venustatis. Exempla affert Halicarnassensis ex Platone, Demosthene, & Æschine.

PLATO.

Plato
ἐν ἐπιτάφῳ ἔργῳ γάρ εὐπροχθέντων λόγων χαλῶς
ῥηθέντι, μήμη, καὶ κόσμῳ γίνεται τοῖς πρά-
ξασιν παραπλήσιον. Quæ licet breuis sit, habet tamen additamenta, ad explendum numerum.

DEMOSTHENES.

Ὁ γὰρ οἷς ἀν' ἐγὼ ληθθεῖν ταῦτα
πράττων καὶ κατασκευάζοντων, οὐτὸς
ἐμοὶ πολυμῆ, καὶ μήπω βάλῃ, μή ἐτο-
ξεύῃ.

ÆSCHINES.

Ἐπὶ σαυτὸν χαλῆς, ἐπὶ τοῖς νόμοις χα-
λῆς, ἐπὶ τῇ δημοκρατίᾳ χαλῆς.
Hæc, inquit, quamvis contorta, & rotunda, numerosæ suauitatis verbis auctur, quæ si dissoluas, florem gratiæ sustuleris.

* *

De Nomine, & definitione Periodi.

CAPVT V.

Periodus dicta est metaphora ducta à cursu circulo quem cursores obibant in stadio. Definitur à Demetrio Phalereo.

Σύνθεσις περιημίνα, & οὐσῆμα ἐκ κάλων ἢ κομμάτων ἑκαταστροφῶν, πρὸς τὴν δένοιαν τῆν ὑποκείμενῃ ὑπερτασίῳ. Ab Aristotele tertio Rhetoricorum λίξις ἀρχὴν ἔχουσα καὶ τελευτῆν. Plenius, & clarius à Cornificio describitur. Definitio, & continens frequentatio verborum, cū absolutione sententiarum. Cicero modo ambitu, modo comprehensionem verborum, alias complexiōnem, nonnunquam circuitum, conuersionem, orbem, clausulam, continuationem nominat. Ex quibus satis apparet, quid sit periodus. Talis autem videtur iusta, in oratione pro Cæcinnâ. (Si quantum in agro, locisque desertis audacia potest, tantum in foro, atque in iudicijs impudentia valeret. Non minus in causâ cederet Aulus Cæcinnâ, Sexti Ebutij impudentiæ, quantum in vi faciendâ cessit audaciæ.) Hæc 4. Colis satis apertè distinguitur.

Cauendum est porro vehementer, ne iustæ periodi explendæ gratiâ, quo melius cadat, aut voluatur oratio, inania quædam verba inculcemus, quasi complementa numerorum. Nihil frigidius est, puerilius, & à vera, germanaque eloquentia magis alienum, quam ubi materia non patitur, sed res est pressè, & rotundè (qualia multa in tertia dicendi figura occurrunt) efferenda, periodorum tractu inanem distendere orationem. Præterea norandum aliam esse vincatam, aliam solutam orationem. Vincata proprie dicitur, quæ periodis decurrit, soluta, quæ licet suos pedes, & numeros habeat, non est tamen his circumscriptiōibus certa lege recurrentibus illigata: Talis est Herodoti vti plurimum locutio: Talia etiam in Demosthene, & Cicetone multa occurrunt διαλέτως dicta, in quibus non est periodorum ratio requirenda.

Aristoteles sūsam elocutionem comparat cum Dithyramborum Anaboli, quæ sunt longæ sermonis excursiones, ita lege minime

Demetrius Phaler. l. de eloc. Arist. 3. Rhetoric.

Arist. l. 3. Rhet. c. 9.

recurrentes. Versam verd, quæ dicitur periodus, cum strophis, & antistrophis Lyricorum.

Dicitur autem *χιασμὸς* quasi decussata à *χ* litera, quæ crucis in modum intersectantibus seipfas duabus obliquis lineis figuratur. Vnde *Chiasmus* & *χιασμός* figura, quando quatuor propositis, tertium secundo responderet, & conuenit quartum primo.

De diuisione Periodi.

Pneumate, Clauis, Chiasmo, &c.

CAPVT VI.

Periodorum variæ traduntur à Rhetoribus diuisiones, quarum aliæ ad sensum verborum, aliæ ad structuram pertinent. Ego, vt omnem ambiguitatem submoueam, grauiores primum diuisiones afferam, minutas deinde suo loco discutiam.

Quid pneuma Periodus.

Primum, vna est, quæ ab Hermogene appellatur *πνεῦμα*, spiritus, & definitur *πνεῦμα δὲ λόγος διάνοια μὴ ἀπαρτίζον ἐν κήλοις, ἢ κόμματι μετὰ βέλων πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ πνεύματος. Κατὰ τὴν φωνὴν τὸ λέγοντ*. Structura orationis, quæ sensum membri, incisiuque definitum, ad oratoris spiritum, & vocem accomodat. Talis dicitur iusta periodus.

Quid Clauis.

Alia dicitur Clauis, ἢ κλέϊς ἴσθιον τινὰ, καὶ ἀληθινὰ περιόδον τὸ εἶναι ἐπιχειρηματικῶς ἀναγκαστικῆς σύνθεσης. Decursus totius argumenti breuiter comprehensus, Et hæc tam communis est Rhetorum, quàm dialecticorum. Appellatur autem clauis, quod vt clauis ostium, sic expeditè referat vim argumenti.

Quid periodus χιασμὸς.

Alia nomen habent à diuersis figuris, quibus contextuntur, inter quas nobilis est *χιασμὸς*. Est autem periodus *χιασμὸς* cum in quadrimembri circuitu, vtiuque propositionibus ambæ redditiones respondent, & contra, vt apud Demosthenem Olynth. 2.

Ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος ὅσω πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεπεσκέ τὴν αὐτῆς τοσούτῳ δευμοσότερος παρὰ πᾶσι νομίζεται. Ὑμεῖς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσω χεῖρον ἢ προσήκε μέγεθος οἷς πράγμασι, τοσούτῳ πλείονα ἀτυχύνειν ἀφλάκατε; Etenim Philippus, quo plura supra suam ipsius dignitatem fecit, eo plus habet apud omnes admirationis. Vos autem, viti Athenienses, quò peius, quam par erat, rebus viciistis, eò maiori dedecore afficiuntur.

Alia *ἰσοκλής* & *ἰσοπλευρ*, hoc est, quadrata, quatuor membris æqualibus constans.

Alia rotunda *σφουγγώδης ἀποστενευμένη*, rotundè, & concinnè, quasi tornò facta, vt loquitur Plutarch. de auditione. Itaque nomen potius est omnium elegantium periodorum generale, quàm speciale.

Alia *ἐπιχειρηματικὴ*, siue increpatoria dicitur, Demost. breuis, & expedita, vt *Φίλιππος ἂν εὐξάμετο Οὐλύθ. ε. τοῖς θεοῖς, ταῦτα ὑμῶν τινες συμβάδε ποιῶσιν*, Philippus quidem à Dijs postularet, ea ipsa, quæ vestrum plerique faciunt.

Alia *γνωμικὴ*, sententiosa, vt *ἐμπράττειν παρά τῆρ ἀξίαν ἀφορμὴ τῷ κακίῳ φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται*. Prosperis rebus vti supra meritum, stultis occasio est malè sentiendi.

Alia *ἀποφαντικὴ*, enuntiatiua, quæ fit per rectos casus, vt *ἀλλ' ὁ τὴν εὐβοίαν ἐξένοσ σφετερίζομεν*.

Alia per interrogationem, vt *τίς γὰρ ὁ τὴν εὐβοίαν σφετερίζομενος; τίς ὁ καλὸν λαμβάνων ὠρεῖν*, Quis Eubœam sibi vendicat? quis cepit Oreum?

Alia *ἰμμητικὴ*, redargutoria, vt si dicas, num hic ipse est, qui Eubœam sibi vendicauit, qui cepit Oreum.

Afferet & *δεικτικὰς*, & *ἀρνητικὰς*, & *ἀπογορευτικὰς* demonstratiuas, negatorias, prohibitiuas. Sed Græculæ sunt istæ diuisionum minutie, nunc ad cæteras partitiones veniamus, quæ ex periodi partibus, & membris colliguntur.

De partibus Periodi.

CAPVT VII.

Væ sunt periodi partes, Colon, siue membrum, siue intermissio, & Comma, quod intercisio pariter, & articulus nominatur.

Na. z Mem.